

di 5 februari 2019 · 14.00

Florian Donderer *viol*
Annette Walther *viol*
Xandi van Dijk *altviol*
Thomas Schmitz *cello*

FRANZ SCHUBERT (1797-1828)

Strijkkwartet in a kl.t.,
D 804 (1824) 'Rosamunde'
Allegro ma non troppo
Andante
Menuetto: Allegretto
Allegro moderato

LEOŠ JANÁČEK (1854-1928)

Eerste strijkkwartet (1923)
'Kreutzer'
Adagio
Con moto
Con moto (Vivace, Andante)
Con moto (Adagio)

er is geen pauze
einde ± 15.00 uur

Dit concert wordt mede mogelijk gemaakt
door KPN

TOELICHTING

Tussen de twee kwartetten van vanmiddag ligt ongeveer een eeuw. Beide componisten – de één een twintiger, de ander bijna zeventig – hadden niet veel tijd nodig om deze bevlogen, intense werken op papier te zetten.

SCHUBERT: 'ROSAMUNDE'

Na enkele jaren voornamelijk liederen te hebben geschreven, keerde Franz Schubert begin 1824 terug naar de instrumentale kamermuziek. Hij werkte hard en intens geconcentreerd. Zo schreef een vriend: 'Als je overdag bij hem langs gaat, zegt hij: 'Hallo, hoe gaat het? – Goed!' en gaat verder met schrijven, waarop jij maar weer vertrekt.' In snelreinvlaart creëerde Schubert meesterwerken als het *Strijkkwartet 'Rosamunde'*, het *Strijkkwartet 'Der Tod und das Mädchen'* en het *Octet in F groot*. De twee strijkkwartetten zijn opvallend verschillend van karakter: het eerste is bespiegeld en melancholiek, het tweede dramatisch en intens. Het delicate *Strijkkwartet in a klein* dankt zijn bijnaam 'Rosamunde' aan het tweede deel, Andante, waarin Schubert een melodie citeerde uit zijn muziek voor het toneelstuk *Rosamunde, Fürstin von Zypern* uit het voorgaande jaar. Net als zijn vele andere theaterpogingen beleefde ook dit toneelstuk weinig succes, maar de orkestmuziek leefde voort – vooral de hergebruikte derde Entr'acte. Overigens greep Schubert tevens in het derde deel, het Menuetto, terug op eerder werk: het openingsmotief komt uit zijn lied *Die Götter Griechenlands*, D 677 op een gedicht van Schiller. Terneergeslagen vraagt de componist zich af: 'Schöne Welt, wo bist du?' Maar na drie delen die balanceren tussen wanhoop, vrees, verlangen en droefheid reikt Schubert in het levendige, dansante slotdeel met de somberheid af en triomfeert de hoop. Het 'Rosamunde'-kwartet was Schuberts enige strijkkwartet dat tijdens zijn leven werd gepubliceerd. Het werd op 14 maart 1824 in première gebracht door het kwartet van de befaamde violist Ignaz Schuppanzigh, aan wie het was opgedragen. Een van Schuberts vrienden tekende hierover op: 'Schuberts kwartet is uitgevoerd, tamelijk langzaam volgens zijn mening, maar wel puur en fijngevoelig... Het kreeg veel applaus.'

door Anneloes Brand

JANÁČEK: 'KREUTZER'

In de herfst van 1923 had Leoš Janáček slechts tien dagen nodig om zijn *Eerste strijkkwartet* – geïnspireerd door Tolstoj's novelle *De Kreutzerzonsate* – te componeren. In deze in 1890 verschenen novelle vertelt ene Pozdnisjev gedurende een lange treinreis hoe hij in een ongelukkig huwelijk gevangen heeft gezeten en hoe hij uiteindelijk, verteerd door jaloezie, zijn vrouw om het leven heeft gebracht. De muziek fungeert in het verhaal als katalysator. Als Pozdnisjovs vrouw samen met een violist en huisvriend op een avondje Beethovens *'Kreutzerzonsate'* voor viool en piano speelt, slaat de toch al labiele verteller volledig door.

Voor Tolstoj was de novelle onder andere een middel om zijn omstrepen opvattingen over het huwelijk (of de onmogelijkheid daarvan) uiteen te zetten, maar Janáček lijkt vooral in de schildering van de hoog oplopende emoties geïnteresseerd te zijn geweest. 'Ik ben er nog helemaal opgewonden van en het is al een jaar geleden dat ik het geschreven heb. Ik had een ongelukkige Russische vrouw in gedachten gekweld, geschopt en uiteindelijk doodgeslagen, zoals de Russische schrijver Tolstoj dat in *De Kreutzerzonsate* heeft verteld', schreef Janáček aan Kamila Stösslová, de hartstochtelijk aanbeden muze van zijn laatste jaren, nadat in 1924 het kwartet was uitgevoerd. Het eerste deel van het kwartet wordt gekenmerkt door abrupte tempowisselingen. Het klaaglijke motief (Adagio) waarmee het deel opent wordt afgewisseld met een haastig voorbij schierend volksliedje. Het tweede deel is een scherzo. Het begint als een dansje, maar mondt snel uit in een door de altviool aan de kam gespeelde spookachtige passage. Het derde deel wordt wederom gekenmerkt door de abrupte overgangen van hartstochtelijke lyriek naar bijna gewelddadige ostinato's. In de finale keert het klagelijke motief uit het eerste deel terug en geeft de met 'snikkend' aangeduide, ongeleide melodie van de eerste viool wellicht de smeekbeden van de wanhopige echtgenote weer.

door Marco Nakken

BIOGRAFIE

SIGNUM KWARTET

Na intensieve studie bij onder andere het Alban Berg Kwartet en het Artemis Kwartet verwierf het Signum Kwartet snel bekendheid op de internationale con-

certpodia. De musici maakten deel uit van het New Generation Artists Scheme van de BBC en waren te gast in bijvoorbeeld de Philharmonie in Berlijn, het Gewandhaus in Leipzig en Wigmore Hall in Londen. Naast de traditionele literatuur voor strijkkwartet draagt de formatie de hedendaagse muziek een warm hart toe. Zo droeg Bruno Mantovani zijn *Derde strijkkwartet* op aan het ensemble, dat dit werk uitvoerde in onder meer Parijs, Wenen, Luxemburg en Frankfurt. Veel opzien baarde het Signum Kwartet met het social media-project #quartweet, dat componisten uitdaagde een compositie te twitteren, niet langer dan 140 noten. Het Signum Kwartet bracht verschillende cd's uit. Een opname van werken van Bartók, Berg en Schnittke werd bekroond met een International Classical Music Award. Het recente album *Aus der Ferne* bevat muziek van Schubert. Het vorige optreden van het Signum Kwartet in de Kleine Zaal vond in september 2016 plaats in de serie Het Zondagochtend Concert.

PRELUDIUM

Dit programma is een uitgave van Preludium, het maandblad voor liefhebbers van klassieke muziek. In het blad staan verhalen over componisten, komen muziekstukken tot leven en zijn musici zelf aan het woord. Rode draad is de programmering van Het Concertgebouw en het Koninklijk Concertgebouworkest.

Naast achtergrondverhalen, columns en interviews met musici vind je in Preludium verhelderende uitleg bij concerten in Het Concertgebouw. Zo zit je met je neus op de beste klassieke muziek.

Preludium is voor iedereen die klassieke muziek een warm hart toedraagt. Voor muzikale starters en kenners, voor muzikale alleseters en fijnproevers. Voor iedereen die zich wil verdiepen in klassieke muziek, meer wil weten over musici en componisten, en graag meekijkt achter de schermen.

Geïnteresseerd?

Ontvang nu een jaar lang Preludium (10 nummers) voor maar € 49,95. Lees meer op www.preludium.nl/abo.